

Ankica Čilaš Šimpraga
Ivana Kurtović Budja
Zagreb

SUGLASNIČKE ZNAČAJKE ŠTOKAVSKIH I ČAKAVSKIH GOVORA IZMEĐU KRKE I NERETVE

UDK: 811.163.42'342.42 (497.5-3 Dalmacija)

Rukopis primljen za tisak 16.04.2007.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Josip Lisac, Sanja Vulić

U radu se na temelju terenskih istraživanja deset novoštokavskih ikavskih govora te četiri kopnena južnočakavska govora između Krke i Neretve prikazuje stanje suglasnika: frikativa *f*, spiranta *x*, afrikatâ, dočasnoga *-l* i *-m* te palatala *ʃ*.

Ključne riječi: čakavsko narječje, štokavsko narječje, suglasnici

Uvod

Područje kojega jezične crte opisujemo u radu, teritorijalno je poprilično kompaktno, geografski jasno određeno. Kulturološki i jezično, međutim, ono je u povijesti bilo uočljivo podijeljeno na dvije različite cjeline: primorsku i kontinentalnu. Promjenom povijesnih, društvenih i ekonomskih okolnosti došlo je do potiranja razlika među tim cjelinama, što je kao posljedicu imalo i potiranje jezičnih razlika u smislu sve veće *štokavizacije* čakavskih govora, ali i gubljenja nekih izrazito štokavskih jezičnih crta. Kako se to odražava na suglasničku strukturu pojedinih govora, pokušale smo pokazati istraživši štokavske govore Badnja, Perkovića, Sinja, Jabuke, Klisa, Omiša, Koteza, Zaostroga, Vida i Sebišine, a među čakavskim govorima u toj regiji proučeni su Primošten, Trogir, Kaštel Kambelovac i Krilo Jesenice.¹

¹ U radu ćemo se služiti kraticama istraženih govora: Ba = Badanj, Pe = Perković, Si = Sinj, Ja = Jabuka, Kl = Klis, Om = Omiš, Ko = Kotezi, Za = Zaostrog, Vi = Vid, Se = Sebišina, Pr = Primošten, Tr = Trogir, KK = Kaštel Kambelovac, KJ = Krilo Jesenice.

Za štokavske govore karakteristična je novoštokavska akcentuacija i ikavski refleks jata, a čakavski pripadaju južnočakavskom ili ikavskočakavskom dijalektu, i to obalnim kopnenim govovima toga dijalekta, kojima je osnovno obilježje ikavski refleks jata, nepostojanje neocirkumfleksa i insularizama te postojanje adrijatizma.

Cjelokupno istraženo područje na zapadu je omeđeno rijekom Krkom, na sjeveru državnom granicom s Bosnom i Hercegovinom, na istoku rijekom Neretvom, a južna je granica more.

S bosanskohercegovačke strane granice prostiru se također novoštokavski ikavski govori, a samo je na dijelu zapadne granice te na neretvanskom području istraženo područje u kontaktu s istočnohercegovačkim, tj. ijekavskim novoštokavskim govovima.

Južnočakavski dijalekt, kojemu pripadaju obrađeni čakavski govori, isprepleće se sa srednjočakavskim dijalektom na sjeverozapadu (zadarsko područje), a na jugu s ikavskoštokavskim. Ti kopneni govori razlikuju se od otočnih u vokalizmu po tome što ne poznaju insularizme, tj. jezične inovacije među kojima su zatvaranje dugih \bar{a} , \bar{o} , \bar{e} , pa i njihovo diftongiranje te duženje kratkoga a bez promjene boje kad se nađe u početnom ili središnjem slogu riječi. Naglasni inventar tih govora čine: kratki silazni (\bar{a}), dugi silazni (\bar{a}), akut (\acute{a}), dugi uzlazni (\acute{a}), kratki uzlazni (\acute{a}), nenaglašena duljina te nenaglašena kračina.

Iz popisa je vidljivo da je "klasični" čakavski sustav proširen dvama novim naglascima, što upućuje na zaključak da su naglasni sustavi tih govora u veliku previranju.

Osim inventara koji, kako u kojem govoru i kako u kojoj kategoriji, čuva čakavski akut, u čakavštinu te govore smješta ponajprije distribucija naglasaka. Naime, u većini govora čuva se staro naglasno mjesto, što je najuočljivije promotrimo li raspodjelu kratkoga (silaznoga) naglasaka: nalazimo ga u jednosložnim, dvosložnim i višesložnim riječima u svim položajima osim na posljednjem otvorenom slogu (npr. *sūza* < *suzā*). To je jedno od bitnih obilježja južne čakavštine. U distribuciji dugosilaznog naglasaka nema nikakvih ograničenja, npr. *vlāsi* (Pr), *ušēnci* (Tr), *čobān* (KK). Čakavski se akut javlja u jednosložnicama te u svakom položaju (početnom, unutrašnjem i dočetnom slogu) višesložnica. Uočava se nestalna pozicija na dočetnome slogu višesložnica, izrazito u primoštenskom govoru.

Što se tiče novih naglasaka u iskonski tronaglasnom čakavskom inventaru, dugouzlazni se naglasak nalazi na početnome i unutrašnjem slogu višesložnica, a posljedica je unatražnoga pomicanja kratkoga (kratkosilaznoga) naglasaka na nenaglašenu dužinu. Nalazimo ga najčešće u N jd. dvosložnih imenica a-sklonidbe (*grēda*) i u infinitivnim oblicima (*dāvat*). Kratkouzlazni naglasak prozodijska je jedinica suvremenih, ponajprije jugistočnih, govora cjelokupne obalne kopnene ikavske čakavštine, koja se proteže od zadarskoga do splitskoga područja. Nastao je pomicanjem kratkoga naglasaka na prethodni slog (*nōga*).

Duljenje pri prenošenju kratkoga naglasaka na kratku penultimu, tzv. kanovački naglasak, uočljivo je prisutno u trogirskome, a neznatno u kriljanskome, kambelovskom i

Većina je tih govora istražena i za magistarske radove: A. Čilaš, *Fonologija ikavskih štokavskih govora između rijeke Krke i Neretve*, 2002.; I. Kurtović, *Fonološki opis mjesnih govora čakavskih mjesta koja gravitiraju Zadru, Šibeniku i Splitu/Fonologija obalnih kopnenih južnočakavskih govora* (Kriko Jesenice, Kaštel Kambelovac, Trogir, Primošten, Tribunj, Sukošan, Stanovi i Petřčane), 2003.

primoštenskom govoru. Pritom se javlja novoštokavski dugouzlazni naglasak (*séstra, táko* pril.).

Tema je ovog rada izabrana kako bi se pokazalo koliko pojedini govori čuvaju od svoje izvorne čakavske ili štokavske strukture te da bi se otkrilo u kojem se smjeru razvijaju zbog međudijalektnih dodira. Istraživanje pruža podatke i za buduća sociolingvistička proučavanja, primjerice, koje su jezične crte prestižne (pitanje tipa: Je li "vlaški" ne imati *x* i *f* u svom govoru?). Naime, pokazalo se da mlađi govornici štokavskih govora rjeđe imaju *x*, ali gotovo redovito imaju *f* u svojem suglasničkom inventaru.

I. OSNOVNE ZNAČAJKE SUGLASNIČKOG SUSTAVA

Konsonantski su sustavi štokavskih govora vrlo ujednačeni, a s obzirom na inventar konsonantskih jedinica, mogu se podijeliti u dvije skupine; u prvoj bi bili govori Ba, Pe, Si, Ja, Ko, Za, Vi i Se, a u drugoj govor Kl i Om. I sustavi čakavskih govora danas su ujednačeni, osobito s obzirom na stanje afrikata te sudbinu fonema *fi* / *ʃ*. Naravno, valja napomenuti da je trogirski konsonantizam od sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća doživio prijelaz od čakavskog do štokavskog sustava.

1) Spirant *x*

Fonem je *x* jedan od bitnih kriterija pri određivanju koliko pojedini govor čuva od svoje čakavskosti u konsonantskom sustavu. Istraživanje pokazuje da je taj glas stabilan samo u najzapadnijem, tj. primoštenskome govoru, dok se njegova sudbina u ostalim čakavskim govorima (KK, KJ, Tr) podudara sa stanjem u istraženim štokavskim govorima, u čijim ga sustavima ne nalazimo. U čakavskim je govorima spirant *x* otpao zbog utjecaja susjednih štokavskih govora te kao posljedica doseljenja štokavaca iz dalmatinskoga zaleđa tijekom cijele druge polovice 20. stoljeća, što je potaknuto ekonomskim razlozima.

U novoštokavskim krajevima taj fonem nalazimo samo u dubrovačkom poddijalektu, dijelu Crne Gore i u bošnjačkim govorima (Brozović 1965 : 26). U istraženim je štokavskima fonem *x* iščeznuo u svim položajima. U početnom je položaju nestao bez supstitucije (*řvāckī* 'hrvatski', *rāst* 'hrast', *rānīmo* 'hranimo', *lād* 'hlad'), dok je u ostalim položajima najčešće supstituiran drugim glasom.

U središnjem položaju zamjenski se glas pojavljuje zbog zijeva nastalog nakon gubitka *x*. Izbor glasa za uklanjanje zijeva ovisi o samoglasničkoj okolini. Prema građi kojom raspoložemo, između fonema *u* i stražnjeg samoglasnika zijev se uklanja fonemom *v*, npr. *dūvān* (u svim govorima), a uz prednji samoglasnik uklanja se fonemom *j*, npr. *grijōta* 'grehota' (u svim govorima).

U završnom položaju nakon gubitka *x*, analoški prema kosim padežima, pojavljuju se u imenskim riječima fonemi: *v*, npr. *krūv* i *sūv* (u svim govorima), *sirōmav* (Za); *s*, npr. *ōras* (Ba, Pe, Ko, Vi); *j*, npr. *ōrij* (Om), *ōraj* (Kl, Si, Za), *sirōmaj* (Kl, Ja, Om, Pe) i *k* u *sirōmak* (Ba, Se).

Moguće je da nakon gubitka *x* ne dođe nikakav zamjenski glas: *ōrā* (Ja, Se), *grā* (Ba), *grā* (Ja, Si, Pe, Ko), *sirōma* (Si, Ko, Vi, Se).

2) Status frikativa *f*

U sustavima svih čakavskih govora frikativ *f* ima stabilno mjesto, a nalazi se u posuđenicama te u riječima u kojima je dobiven od suglasničkih skupina *pv* (*ũfat*) i *xv* (*fála* < *xvála*), a u istraženim štokavskima njegovo je mjesto stabilno samo u suglasničkom inventaru omiškoga i kliškoga govora, u kojima dolazi u domaćim riječima i posuđenicama.

U govoru Jabuke i Perkovića tog fonema nema, a u ostalima je marginalan, tj. pojavljuje se samo u pojedinačnim domaćim riječima (*fála*, *ũfat se*) i nekim novijim posuđenicama (*fãmīļa*, *flāša*, *garanfīla* (Ba), *frūla*, *frīgat*, *fundāmenat* (Si), *fãmīļa*, *jěftīn* (uz *jěvtīn*) (Ko), *fãmīļa* (uz *vãmīļa*) (Za)).

Frikativ *f* najčešće se zamjenjuje fonemom *v*, npr. *šũvit* 'tavan' (Pe, Si, Ja, Za, Se), *vũmār* 'dimnjak' (Si, Ja), *jěvtīn* 'jeftin' (Ko), a u mnogo manjem broju leksema fonemom *p*, npr. *prātar* 'fratar' (Pe, Ko, Se), *pážō* 'grah' (Za), *jěptīn* 'jeftin' (Ja).

Mora se istaknuti da mlađi štokavski govornici bez pogreške restituiraju fonem *f* na očekivanome mjestu (npr. *fãmīlija*, *ũfat se*) s iznimkom kulturološki okamenjenih riječi (npr. *vrātar*). Vjerojatno je razlog te pojave sociološke naravi, naime ti govornici nepostojanje fonema *f* smatraju „vlaškom“ značajkom, kojom bi se uočljivo razlikovali od čakavskih govornika te govornika standardnoga jezika.

3) Dočetno *-l*

Premda postojanje dočetnog *-l* u kojem govoru nije jamac njegove čakavštine (kako je mislio Mažuranić u 19. stoljeću kad je supostavljao govor Novoga novoštokavskome standardu), ipak je jedno od obilježja po kojima se čakavština unutar sebe može podijeliti. Moguš (1977.) na osnovi te crte dijeli čakavštinu u dvije skupine: u jednoj su govori s očuvanim *-l* u objema kategorijama: imenskim riječima (imenicama i pridjevima) i glagolskom pridjevu radnom muškoga roda; u drugoj su oni govori u kojima *-l* postoji u N jd. i G mn. sklonjivih riječi (i u G jd. na slogovnoj granici), a nema ga u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda. Govori iz ovoga rada većinom spadaju u tu drugu skupinu.

U svim štokavskim punktovima dočetno je *-l* među domaćim imenicama iz građe sačuvano samo u imenici *ždrāl*, u ostalim imenicama potvrđeno je samo u Omišu i Klisu: *pòsāl*, *sòkòl*, *pèpel*, *stòl*, *sòl*, *vòl*, *dìl*. S druge strane, u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda dočetno *-l* prešlo je u *-o* u govorima u unutrašnjosti zapadno od Cetine te u sebiškom idiomu, a u ostalim istočnocetinskim govorima, u koje uključujemo i jabučki i omiški govor, te u govorima splitskoga područja, dočetno je *-l* prešlo u *-a*.

Što se tiče druge skupine imenskih riječi, tj. pridjeva, u govorima zapadno od Cetine, i mnogo rjeđe istočno od nje, ima pridjeva u kojima se čuva završno *-l*, a najviše takvih primjera potvrđeno je u govoru Badnja, Klisa i Omiša, npr. *dèbel* (Ba, Si², Kl³ Om), *věsel*

² Uz *dèbē*.

³ Uz *dèbaja*.

(Ba, Si⁴, Kl⁵, Om), *cīl* (Ba, Ja⁶, Om), *bīl* (Ba, Si⁷, Om, Ko⁸). No za takvo slično stanje u Klisu, Omišu i Badnju najvjerojatnije postoje različiti razlozi. U omiškom govoru, kojemu su u susjedstvu obalni (Kriilo Jesenice) i otočni (Brač) čakavski govori koji čuvaju *-l* na kraju riječi i sloga, taj je glas u tom položaju stabilan. S druge strane, u badanjskom govoru dočetno se *-l* u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda te u imenicama izgubilo, što znači da je dočetna pozicija nestabilna za sonant *l*.

Prema kliškoj situaciji s dvosložnim pridjevima muškoga roda, dalo bi se zaključiti da je promjena *-l* u *-a* starija s obzirom na to da je imaju 80-godišnji govornici, a već oni od 60-ak godina ne poznaju tu promjenu, nego uvijek čuvaju dočetno *-l* u toj kategoriji. Po Iviću (v. 2001 : 235) riječ je o analoškom vraćanju *l* u nekim kategorijama, što bi mogao biti utjecaj čakavskoga narječja.

U kriljanskome, kambelovskome i trogirskome čakavskom govoru dočetno je *-l* sačuvano u N jd. (*postōl* (KK), *zdrijal*) i G mn. (*pēršul* G mn. 'bresaka' (KJ), *cabâl* (Tr)) imenskih riječi te na slogovnoj granici u G jd. (*kōlcā* (KJ)). U primoštenskome se *-l* čuva u G mn. imenica ženskoga roda (*jasāl*), a nema ga u N jd. (*stō, sō*), na slogovnoj granici u G jd. i u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda. Inače, u r. pr. m. jd. je *-l* na ovom području dalo *-a*.

Analoški povrat dočetnoga -l u kambelovskom govoru

U kambelovskom se govoru uočava pojava vraćanja dočetnoga *-l* u pridjeva i nekih imenica nakon provedene promjene *-l > -a*.

Obrađeni materijal pruža ove podatke:

1. svi pridjevi nakon vokalizacije dočetnoga *-l* u *a* dobivaju nanovo *-l*, npr. *zdrijal*, *dēbejal*, *sāzdrijal*, *vēsejal*, *bījal*;

2. neke imenice nanovo dobivaju *-l*: *dijāl*, *žmūjal*, *karatījal* 'bačva' uz *fažōl*, *sōkol*, *garīful*.

Detaljnija bi istraživanja te pojave mogla navesti na kakav precizniji zaključak (uključivanjem i drugih kaštelanskih govora, a i obližnjih štokavskih). Do vokalizacije *-l* u pridjeva i imenica došlo je vjerojatno pod štokavskim utjecajem, a do njegova povratka u tim vrstama riječi došlo je zbog okolnih čakavskih govora koji nisu u tim kategorijama proveli vokalizaciju. Premda je teško odlučiti je li riječ o *povratku* ili o čuvanju stare osobine u nekim govorima, možemo si dopustiti zaključak da je u tim kambelovskim *jezičnim slučajevima* riječ o analogiji.

Otpadanje je *-l* pojava tipičnija za otočne govore (najčešće uz duženje prethodnoga samoglasnika) i Brozović je ubraja u insularizme. On kaže da "obalna naselja češće čuvaju

⁴ Uz *včsč*.

⁵ Uz *včseja*.

⁶ Uz *cīja*.

⁷ Uz *bīo*.

⁸ Uz *bīja*.

-l ukoliko pod utjecajem štok. ikavskih govora nemaju prijelaz *-l > -(j)a*.” (Brozović 1998 : 223). Istraživanja su pokazala⁹ da obalna naselja, splitskoga kraja redovito, šibenskoga gdjegdje, a zadarskoga nigdje u N jd. imenskih riječi čuvaju dočetno *-l*, u G mn. sva kao i na slogovnoj granici u G jd., a nijedan ga govor nije sačuvalao u glagolskome pridjevu radnom muškoga roda. Sjeverozapadnije od Primoštena (uključujući i njega) uočava se ispadanje toga glasa i u N jd. imenskih riječi (*stô vô* u sukošanskome, *stô* u primoštenskom).

4) Postojanost i neutralizacija afrikata

U većini štokavskih govora (Ba, Pe, Si, Ja, Ko, Za, Vi i Se) postoji po jedan par zvučnih (*bážo, žěp; žák, zvižjat*) i jedan par bezzvučnih afrikata (*čitat, čòvik; ćūk, vrūć*), dok su u omiškom i kliškom štokavskom neutralizirane bezzvučne afrikate *č* i *ć* (*č = ć*) te zvučne *ž* i *ž* (*ž = ž*) pa postoji samo po jedna bezzvučna i jedna zvučna afrikata: *č* i *ž*. *čètri, čòvik, sčć, vòće; rōžak, žěp, bážo, žák*. U konsonantskim sustavima zaostroškoga govora zvučna afrikata *ž* te u omiškom i kliškom *ž* nije posve stabilan fonem pa je on u nekim primjerima zamijenjen fonemom /ž/: *žěp, žgarica*.

Fonem *ž* dio je konsonantskog inventara osam istraženih štokavskih govora, no ima primjera u kojima nije provedeno novo jotovanje u skupini *dj < daj*, npr. *rōdijāk, nětijāk*.

U čakavskim govorima nalazimo jedan par afrikata: bezzvučna afrikata *č* izjednačena je s palatalnim plozivom *t'* pa imamo *č*, a zvučni okluziv *d'* najčešće je *ž* premda se još samo u tragovima osjeća čakavska odsutnost zvučnih parnjaka suglasnicima *č* i *t'*, npr. *prěja, měja* (KJ, KK, Tr) uz češće *ž*, primjerice *tūže* (KJ), *slāža* (KK), *rōžak* (Pr).

Može se reći da su čakavski govori glede fonema *ž* sačuvali svoju čakavskost, naime, oni ga uopće nemaju u svom sustavu. Gdje bi ga mogli imati, javlja se fonem *ž*, npr. *žěp*, što nalazimo i kod štokavaca u njihovu susjedstvu (Om, KI).

5) Prelazak *-m* u *-n*

O promjeni *-m > -n* pisao je Hraste (1970 : 72–75) ustvrdivši kako je proces njezina uopćavanja započeo u 16. stoljeću i završio krajem 17. i početkom 18. stoljeća. Hraste je uzroke toj pojavi vidio u potrebi pojednostavnjivanja izgovora pojedinih suglasnika ili suglasničkih skupova držeći da je na kraju riječi lakše izgovoriti *n* nego *m*.

Moguš (1977 : 79–82) se ne slaže s tim Hrastinim mišljenjem, smatrajući kako je s artikulacijskoga stajališta lakši izgovor bilabijalnoga *m* od labiodentalnoga *n*. Budući da ta pojava zahvaća čakavske i njima susjedne ikavskoštokavske govore, znači da ona nije autohtona i valjalo bi je pripisati stranom, romanskom utjecaju.

Dakle, delabijalizacija dočetnoga *-m* pojava je koja obuhvaća priobalne govore srednjojužnoslavenskoga prostora (između Slovenije i Makedonije). Govori s tog područja ulaze u tri jezična saveza: balkanski, dunavski i, kako kaže Matasović, “eventualno, jadranski, ako se uzmu u obzir obilježja koja priobalni štokavski i čakavski govori dijele s mletačkim

⁹ V. Ivana Kurtović Budja, *Fonološki opis mjesnih govora čakavskih mjesta koja gravitiraju Zadru, Šibeniku i Splitu*. 2003. (magistarski rad u rukopisu)

narječjem talijanskoga". (Matasović 2001 : 57) Naša istraživanja pokazuju da je u svim čakavskim govorima te u većini štokavskih završno *-m* zamijenjeno s *-n* u gramatičkim morfeimima te u nekim nepromjenjivim riječima. Primjerice *rukon*, *kamenon*, *selon*; *kopan*, *sidin*; *sedan*, *osan*.¹⁰ Samo se u najzapadnijem govoru, u Badnju te u Sebišini, među starijom populacijom, čuva dočetano *-m*, ali se čini da među mlađim sebiškim govornicima dočetano *-m* nije stabilno, nego se zamjenjuje s *-n*.¹¹

6) Štakavizam i šćakavizam

Već su se u praslavenskom razdoblju stopili refleksi **stj* i **zgj* s refleksima **skj* i **zdj* i pretpostavlja se da su neko vrijeme u svim slavenskim jezicima refleksi jotacije tih skupina bili *šč* i *žž* koji su se sačuvali do povijesnih vremena, nakon čega su u nekim jezicima pojednostavnjeni disimilacijom drugoga dijela u *št'* (*št'*) i *žd'* (*žd'*). (Mihaljević 2001 : 117).

Šćakavizam (npr. *kilšća*, *ščâp*) je obilježje svih čakavskih govora, dok je na štokavskom području dosljedan u govorima Sebišine i Zaostroga te u velikoj mjeri u govoru Omiša. Štakavski refleks nalazimo u govoru Badnja, Perkovića, Klisa, Sinja, Jabuke, Koteza i Vida. U kliškome, u okolocetinskim govorima Sinja i Jabuke te u istočnocetinskim govorima Vida i Koteza ima nekoliko šćakavizama, npr. *zvižžali* (Kl, Ja, Si, Ko, Vi), *púščat* (Ja, Vi, Kl), *ušćinija* (Ja (uz *štípnija*), Kl), koje nalazimo samo u glagolima.

7) Delateralizacija /

Delateralizacija / je adrijatizam (npr. *jubav*, *uje*, *zemja*¹²) koji nalazimo u svim čakavskim govorima (osim u primoštenskome) te u kliškome i omiškome govoru kod starijeg stanovništva. Kod mlađih naraštaja Omiša i Klisa kao i u svim ostalim istraženim štokavskim govorima, fonem je / stabilan u suglasničkome sustavu (npr. *lubav*, *ule*, *vola*, *žela*).

Zbog obrazovanja i utjecaja medija kod mlađih naraštaja fonem / naći ćemo i u svim istraženim čakavskim govorima.

II. ZAKLJUČAK

Govori proučeni za ovaj rad već dugo su u izravnu dodiru, što se odražava i na njihov konsonantizam. Pokazuje se da je veći utjecaj štokavskih na čakavske nego čakavskih na štokavske. Štokavska je veća utjecajnost razumljiva jer je poduprta sličnošću tog dijalekta sa standardnim jezikom, koji se uči u školama i prenosi sredstvima javnoga priopćavanja, a suglasnički inventar većine istraženih štokavskih govora od standardnoga se razlikuje samo po sudbini fonema *f* i *x*.

¹⁰ Akcente nismo obilježile zbog naglasnih razlika u pojedinim govorima. U ovom slučaju naglasci nisu relevantni, već je bitna delabijalizacija *m* u *n*.

¹¹ O *-m* > *-n* u Imotskoj krajini v. Šimundić 1971.

¹² Akcente nismo obilježile zbog naglasnih razlika u pojedinim govorima. U ovom slučaju naglasci nisu relevantni, već je bitna delateralizacija /.

Na istraženom se jezičnom području od Krke do Neretve razlučuje:

1. Većina štokavskih govora čuva izvorni konsonantski inventar.

2. Svi obalni kopneni čakavski (KJ, KK, Tr, Pr) te štokavski govori u njihovu susjedstvu (Kl, Om) doživljavaju promjene u konsonantizmu zbog jezičnog međudjelovanja, tj. njihovi se inventari međusobno približavaju: (a) imaju po jedan par afrikata, (b) čakavski govori pod utjecajem štokavskih gube fonem *x*, (c) štokavski Klis i Omiš zbog blizine čakavskih govora čuvaju frikativ *f*.

3. Sociolingvistički je važno reći da govornici svih mjesnih idioma zbog obrazovanja i utjecaja medija rabe konsonantski inventar standardnoga jezika: lako i bez pogriješke umeću *x* i *f* gdje u standardu dolaze premda ih u izvornom inventaru nemaju, usvajaju štakavizam namjesto šćakavizma, promjenu *-m* u *-n* na kraju gramatičkog morfema svjesno izbjegavaju, no nikako ne mogu izbjeći potiranje razlike između dvaju parova afrikata.

Konsonantski inventari istraženih mjesnih govora odraz su unutarnjeg razvoja i međudijalekatskog utjecaja.

Tablica: Suglasničke značajke štokavskih i čakavskih govora između Krke i Neretve

	<i>x</i>	<i>f</i>	<i>-l</i> u im.	<i>-l</i> u gl.	<i>-m</i>	<i>-n</i>	<i>šta</i>	<i>šća</i>	<i>l > j</i>	<i>ć</i>	<i>š</i>
Ba	–	–//+	–	–o	+	–	+	–	–	–	–
Pe	–	–	–	–o	–	+	+	–	–	–	–
Si	–	–//+	–	–o	–	+	+	–	–	–	–
Ja	–	–	–	–a	–	+	+	–	–	–	–
Om	–	+	+	–a	–	+	+	+	+//–	+	+
Ko	–	–//+	–	–a	–	+	+	–	–	–	–
Za	–	–//+	–	–a	–	+	–	+	–	–	–
Vi	–	–//+	–	–a	–	+	+	–	–	–	–
Se	–	–	–	–o	+	–	–	+	–	–	–
Kl	–	+	+	–a	–	+	+	–	+//–	+	+
KJ	–	+	+	–a	–	+	–	+	+	+	+
KK	–	+	+	–a	–	+	–	+	+	+	+
Tr	–	+	+	–a	–	+	–	+	+	+	+
Pr	+	+	–	–a	–	+	–	+	–	+	+

Primjeri govora

Čakavski govori

Krilo Jesenice

Tô je spliski màdrilo. Brâški. Tô ti kaže o sâmom rîči. Prîja, kâ su se kupòvala đrĳvâ), i za pròdaju đrĳvâ), kaže: “Kúpija san brâčki đrĳv.”

*

I jêdno ì drugò. Mòre bĳz mĳnĳ, a móglo je i prĳz toga... Sînoć san bĳja na rĳban, a krĳv je sĳnošnji... Ozĳba san. Ozĳst.

*

Lük. Kã' mîgovõrimo lük, mîslimo na čëšnják, a kã' kãžemo kápula - tõje c`venî lük.

*

Tõ je pòkõjni njën mûž govõrija. Ûje. Kùpus se ìjã na ùju... Prõlîla se vòda pò luku.

*

Ponãša se gõsposki. Óvde, svě trî. Mnõgë stvãri. Kõmiške žëne kãžu: " Àla zëne paricãjte, dõce vãn mûzi s Palagrûze." ... Dîca ìdû s pòpûn.

Kaštel Kambelovac

Xajdûk. Splîskî Xajdûk. Bráćani-prevarãnti. Kãže: trëba trî Žîdova da bi privãrili jednõga Braćãnina. A da bi privãrili jednõga Kaštelãnina, pòtribno je trideset...

*

Kaštelãni su ùvik poštõvali žëne. Nisu kã Mrav`nćani kõi se srëdu po gõsposku, a dõma ìn žëna kã slûškinja... Mî smo ùvik bìli težáci, ãli smo žënu poštivali.

*

Mõj je Dijëgo priuzeja cvîće. ìmamo sãd šëst plastenikã. Zapõslija je svě nãše. Š njîn rãdi i Tãdîn.

Trogir

Splîćani rëćû dišpet, jè l', mî rëćemo dëšpet. Nëma tõga î. Taljãnski. Jáko pûno je utjècao.

*

Tîsuću četîri stõ dvãdesete do tîsuću sëdansto osandësët i nẽkë... dà ne govõrimo dà smo prije ìmali Romãne.

Lüćîć bìlježi, ne Lüćîć, nẽko je zabìlježio: u kùćama u Trogiru se govõri xrvãski jer ih ìnaće žëne nè bi razù mjele, dãkle, òni su se ženili sa ženama iz òkoliša kõi su Xrvãtice i òni mórãju u kùćama govõrit xrvãski jër ih ìnaće žëne nè bi razù mile.

*

Opròstite, prije dvî ìljade trîsta gõdînã óde su bìli G`rci, od njîje dãnas òstalo bãkovo, òdnosno slãvljenje bõga bãka, òdnosno svëćãnõst jèmatve... dõšli su Romãni i jã se ne žë lîn òdrećî tõga u mëni.

*

Jã san strépio kàd òvõ izãžë, ãko me nãpadne. Na kõncu kõnca ìman jã òstupnicu... Dõšli mî dõma, kàd san jã vîdio dvõstruku akcentuãciju, pão mi je kãmen sã srca. Fãla Bõgu... Àli mãlen brõj, jã mîslin òtõc i jõš jëdna. Sãmo dvî rîćî.

*

Ovãko. Bãš san òvî dãnã razmîšljã: ìmate u nãs rijëć dvõr, ònda ìmate ònãj dìo dvóra kõi je ìspred kùće, ìsto se rëće dvõr, ãli i privrãće, ònda kã se dîca potũcedu,

ònda se gře kárat na dvòrje...vřše dvòròvā... I tò nēman óvde.

Mòja je māter Trogīrka.

Primošten

Gròžde, a nē gròzje, tò nīje nāša rijēć. Jàmatva, tò nīje nāše. U nās je jèmatva. Jaz ĭk. Mágla.

*

Nē, já san fòlklòr istražívā svòjī trideset gòdīnā. S òvòg teréna poznājen svē. Pūnix trideset gòdīnā. Svùgdi smo mī bīli. U Sùpetru na Bráću, u Pùčišća na Bráću, u Stàrigradu na Xváru.

Jā san ĭmao dār zapázānjā. Kā' mi se ròdija sīn - nē znān, čēr-nē znān, žèna -nēman pójma, a ònā štā mi je na terénu govóрила prijē trideset gòdīna - ĭman slīku ĭsprid sēbe. Znān tòčno štā mi je rēkla. Od rīći do rīći. Já ĭmān na stòtine kazēta. Ali, òvāj. Já tó jēsan napisā, āli já san sačúvā žīvu rijēć. Óne pŕviškē, tribūnjke...

*

Jā ĭman tòu ūšima. Uzēs. Vazēs. Bīlo je i tò. Tòje nēkā stāra rijēć, vāzmi. Jē, bīlo je i tòga. Āli tò se rjēdē upotrebljāva.

*

Óde. Āli jòš nēšto starīje: odekāre. Odēka i odekāre. Sēdi do mēne. Dòkle smo dòšli, ā?

Štokavski govori

Badanj

Kā sam já ūdālā se... nà noge se išlo. Nīje bīlo àutā. Kār òdvezā ròbu, tāj nās. Já sam ĭmala, já sam dònīla i òrmār i trī škavetīna, dònēla sam krēvet, dònīla sam, ēvo ònò je mòj kantùnāl, u mòjòj spavácòj sòbi... dònīla sam stòlīć. Ėvo stòla, bās mi ga je nēvista mēla sād, dònīla je jùćē nēki, nēkā joj ròd'ca dāla pa mētla mòj stò krājū. Nāsā ga Ānte, mòj sīn ga nāsā pot kòstelom gòre. Vākò, višē kućē ga nāsā. Mā, kážē, mājò, ēno tvògā stòla. Mā donēsī tī mēni mòju ūspomenu. Tò sə kào rùćnī rādovi bīli, mēni rádijo jèdan čòuq u Drnišu. Tò sə òndā rùćnī rādovi, mājstori, zvali se t ĭšlāri.

Perković

Čime se pokrivala kuća?

Plòčòn, kāmènon, a nēko je i sa ševáron, a i sa ciglòn, māñē jer nīsu lūdi ĭmali nòvācā... Tū se lòzla vātra na kòmīn, tū se sìdlo na mālīn stóćicīn, grĭjalo se oko komīna. I kátrige òvē nĭškē, tū já dŕžīn za ūspomenu jòš. Já ūnde lòžīn vātru i sìdīn, grĭjēn se... Svēje tò bīlo. ĭmā jèdne nācve dĭse kŭvā krŭv, ĭmā jèdna pòl'ca dĭse dŕžale zdĭle, žĭice i pèrda. (Što?) Pèrda, tò bi se zvalo od komīna pŕēma vrátīn kā pŭšē vèlkī vĭtar da vātru ne razjārīvā.

Sinj

A: *A Ōtok, štã je prikò nãs ot Cètinē, ù nīzi nīko nije zvã mãtē nēgo mòja nána, mòja nána. Tò znãn jer san já rēsla s tīžin svīton.* (Kako to da ste vi s njima bili?)

A: *A blãgo, skūpa náše i níjovo... Čòbani ùvī skūpa.*

(Ali Otok je daleko.)

B: *Mã nije ùn dalēko, òn je dalēko púton kad se idē, al òn je grãncno sèlo s nãšīn sèlon... Nãjvečē sèlo su Glãvce, òvò sad dī smo mī... Imã po zãdnēm pòpãsu nēšto pãr cèlãdī mãnē od cètr tīsãce.*

...

B: *Íspot trãvēsē se nòsla, štã mãjko?*

A: *Šòtãna... Nòsile su, nãjprīja gòri gücu. Zvãla se güca i nēkī kròžet.*

(A koje je boje bila?)

A: *A več inòn, ãko nisi zã nekīn žãlòsan, bilo je kafèno, zelèno, mòdro, kàko mòš... Svãkī bójã.*

Jabuka

(Kako je to bilo u staro vrijeme?)

Ū stãrī zèmãn? Kãzãcu van nãjprvo kãko su se cūre pīvo pròsile i udãvale... Ížēš, gònī "òvce, gònī "òvce i ònda, kã dòžē od ovãcã, jèdan bīja pòdok, ònda dòžēš pòt kuću, ònda te dòpratī mòmak pòt kuću. Ūnda òce li dòc na silo. Æko mu dòzvolīš, dòce. I ùndãk pītã vòdē. Bile su búkare. Néma, nēma u kãfīc kã sãd. I ùnda ùlijēš vòdē. Æko ti se š nīn ížē i ãko ti se svīžã, izãžēš š nīn vãkònã prag pa dãš mu vòdē i mãlo stãnēš i ùnda òn pītã bíl òpēt mògã dòc na silo...

Ūnda, ãko ti se mòmak svīžã, ùnda dòlazī na sílo. Ūnda stãnēš tãko mãlo, nēma izlazit vãnka, nēma nīgdī. Ūnda dãn pòdãn, nēdilu po nēdilu, ùnda tãko mãlo pr'ćakùlãš. Ūnda, ãko rēcē mòmak da bi se žèniya, ònda ti mòrãš kãzat stãrijīn da ti štògod sprēmū... Ūnda se vãlã i navistit. U prãtra ùpīšēš, ùpīšēš nēgovo ime i tvòje. Navistīš se trī pūta... Ūnda ti dòžū svãti s kãron...

Klis

Sírnicē se prãvū: na kíl brãšna ížē òsan jájã, jèdnu, kòlkò masnòcē, kòlkò kvãsa, na kíl brãšna òsan dèkã kvãsa, šèšnēst dèkã masnòcē, pòla ũja, pòla mãsti, dvãst ípēt dèkã cùkra, mãlo kòrē od nãrãncē i mãlo limúna. Ōbavezno mīrīs za sírnicē, jèdan bíčèrīn vòña za sírnicē. Mòra kísnit nãjmanje ũru, ùndã se prikuvã, tū vèlkū bàlotu i od vèlkē bàlotē nãpravit mãle – od kíla brãšna – trī sírnicē. Ka ùskisnū, ka's nãpravila bàlotice, òne kísnū, trī-čètri sãta, ũ toplu. E, sã ížēš ũ pèč i glãvicu rãzrižēš nã trī crte. Nãmažēš bjelãncon (pòla ípola), za prīmãzat i cùkra u škvadrãtīcīn. Pèč ũ se ũru, ũra i dèset, u krúšnòj pèčī. Ka por ũmenū, vãdīš.

Omiš

(Je li bi Vi rekli 'kuhala' ili 'varila'?)

Kūvala. Nije ni 'kūxala' něgo kūvala. Štā si dānas kūvala? A štā san, mālo mēsa, līti šālšē od pomidóra, a zīmi mālo lēše gòvedine i mālo kīsela kùpusa. A kā je pōst, a mālo, ūzēla san kōjī lubèčič, kōjī ciplič, vāko štògod rībē, bakālār, kōjī je bījo¹³, nājgōrā siròtiņa bakālār ĩla, a dānas vidīn bakālār da je stō i pedèset ĩ šēst kūn... Al tō nīsu bakalāri, tō nīsu bakalāri, tō nē sličī na bakālār. Sa bakalāron ste mōgli kröz nēgove ūši glēdat Brāč, prāvī bakālār. Al ōvo su sve oni škortōfīsini, ōno, ōno, Bōže sáčūvaj. ĩsto kā sād, pròdaju rību, a tō je svē iz Atlāntika...

Ščāp. Ma kō mlā di? Gòvorīn jā i sáde i svī gòvōrimo. Kō gòvorī 'štāp'? Jā jēdino kā pīšem 'štāp', a gòvorīn ūvī 'ščāp'...

Júbav bi rēkli. Ājme štā rádīo ōna júbav sa ōnīn. Još káže, napište, káže, vīdi kōje ōčāde mi bācā. Ōčāde. Ne bi rēkli 'pōglēd' něgo 'ōčāde'.

Kotezi

(A niste imali postole?)

A: *Ne postòle, gūmāši sə se zvāli.*

B: *Tō se zvālo gūmāši.*

(Gumaši za zimu, a...)

A: *Zīmu, a za līto ĩsto su bile šlāpe kō bi nāpravija.*

B: *ĩsto tākō prāvī. Pa kād ōnō pūkni sa strānē, nāpravili bi ĩūdi ōnākō od žičē gōlē, nāpravi ko jēdnu ĩglu, ūdi špāga ōbičnōgā. špāga štō se māže křple...*

B: *San sēbi ōkrpi... pa otīži gōr ū brdo, ūzmi ūže nā rame i sādak se zvālo prīje štō bi se mēcalo vākō pod léža i ōndā ūprti, i ōndā kād ājde ōnō nīz brdo kröz būsove, ōno se ōpē rāspadni kā dōžeš kūci, ōpē ūzmi špāga dōk se ne prōkinē ĩ tō. Āko se prōkinē, ĩzlī će ōni pršt tāmo, ōni vāmo. I tō je tākō bīlo.*

Zaostrog

A: *I ōn je dōšā pó me, i po ōvē ōbe sēstre, da ĩžēmo jēdna je dvādesētō, jā san dvājs prīvō, ōna je dvādesēt četvrtō, svē smo cūre, jē l'. I ōn je, mōj ōtac kázā, ōne su kážhene i večēras nēma izlaska.*

¹³ Osamdesetogodišnja govornica iz Omiša ponekad ubacuje oblike iz standardnog jezika jer je radila kao tajnica velike tvrtke pa je naučila književno se izražavati. Na početku razgovora čak je i ijekavizirala riječi s jatom te ubacivala glas x gdje mu je po etimologiji mjesto. Nakon što je shvatila da treba govoriti 'originalno' omiški, bila je vrlo dragocjen informant te je govorila [bōljē], komparativ od 'dobar', i júbav, što su podatci koji se ne mogu dobiti od mladih Omišana. Mlađi Omišani ne znaju jesu li njihovi pretci govorili júbav ili lúbav i u svojem idiomu imaju mnogo manje talijanizama od starijih naraštaja.

B: *Ė, nije ti bilo otić: jā ižēn, něgo pítat i mòlit. Jā bi pítala mātērē mōgu li otić kād bi bīja pl'ēs o Bòžicu, ò Svētōm Bári, i òno, nije bilo ùvik. Mòja mātēr kážē: "Pítaj òca", a mōj òtac odgòvārā "tò mōji pòsli nīsu". Kākoš sàda otić, òna kážē pítāj něga, a òn kážē tò mōji pòsli nīsu ...*

A: *...Lipšē mi je bilo u zátvoru něgo ù něga dòma.*

B: *Mēni, bōgami, nije. Mēni je bilo līpo z mōjīn. Īmala san dvī stārice, trōje stārōsti. Līpo smo živili, svāk me je līpo glēdā i u rédu. Štò je bilo...*

A: *Tkō je, Āne, ... Vīšē je imā òn ù polu, trinēst tīsūcā. (Upada joj u riječ sugovornica.)*

B: *Pa nēka imā, pa, pa, mòre b ĭt da san jā bōle sùnō mǎlo živila něgo tī sù tò, sò tīn pōlon vèlikīm.*

A: *Pa jēsī, nōrmǎlno da jēsī. Jā bi bila umrīla da nije dòšā rāt. A i tākò san vīdla jāda, a tífusa, i zátvora i Āfrikē i...*

B: *Mī smo se līpo glēdali i ònō štò je bilo, bilo je svākòmu jēdnāko, nije bilo dila nīkomu nīti je nīko nīkomu zapovidā òčeš ùzēt kōmāt krūva, òčeš li izist štò ti pādne nā pamēt, ònō štò je bilo ù kući. Nije mi nīko smētā.*

Vid

(Je l' bi rekli 'ist' ili 'jist'?)

B: *Mī bə rēkli ĭst, āmo ĭst.*

(Šta se ilo u stara vrimeña?)

B: *Pūrē i mlika... Jūtri vākō něšta za mārēndu, čāja, mlika, kāvē... Bīlo je òvōga nāšēga slīza pa je bilo kùpōvnōga i òndā se kupōvala jēčimavica, nije, nije káva, vála Bōgu. Jēčimavica, pa vākōpōmīšaj s mlikon tò jūtri, pòdāj dīci za ù škōlu, nàidi se i ājde. Kā dódi, svári pūrē i òpē mlika...*

Bīlo je ĭ mēsa, bilo je. Bīlo je prījē rībē vīšē něgo dānas... Več ĭnōn vākōpétkon nīsmo mī mīsili se, pétkon, útōrkon i tākò. I promīni, bīlo je dòsta rībē prīja. Znān jā, mōj pòkōjnī čāča, òn ti je lòvija rību, òn je bīja lòvac. Pa pēci na rážnu, nā vatri, kùvāj je, kākò si got tīja, mōgā si. Bīlo je rībē prīja kòlko òčeš. Nēma sād.

Sebišina

A: *Ōn je stārijī òd mene četri gōdine, a ubījen je četrdēsēt šēstē. Jē, tākō, četrdēsēt šēstē je ubījen, četrdēsēt šēstē. Jā nē znām, zabòravīm. Mēni se čīnī da je tò bilo četrdēsēt šēstē. Ōstalo ònda šēstero dīcē i jā sēdmā. A mēni, govórijò mi pòkōjnī òtac mōj, da ižēmo, sīma ĭmām glúva, òn znādē govórit, al nē čujē... i mēni je pòkōjnī mōj òtac govórijò, mōja Māre, mēni je Māra ĭme, mōja Māre, nēčeš nā krāj něgo ājde s mālīm, s tīžīm štò mi nē znā govórit, ājde, kážē, š nīm pa pítāj òt kućē dò k'čē. Nīsam tīla něgo sam ĭmala u A^ostrālīji dīvera. Ōn mi je pripomāgā... Ōn je ù pētóm misēcu sàznā kākò mi je āmo, i òn je slā svēga, svēga slā. I tākò sam dīcu ... vála Bōgu, dīca su mi sā svēu rédu. Īma mī jēdan u Vrāncūsķōj, jēdan u Mēriki, u Nēvjōrki, tāmò ĭsto, jāvījo se nēkī dān da nije nīšta k nēmu, da je dòbro. Štā jā znādem štò će bīt sād, Bōg znāde štā će bīt.*

LITERATURA

- Brozović, Dalibor, Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnog prostora, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 8, Zadar, 1970., 5–30.
- Brozović, Dalibor, Čakavsko narječje, M. Lončarić, ur., *Hrvatski jezik*, Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, Opole, 1998., 217–231.
- Brozović, Dalibor i Ivić, Pavle, *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Zagreb, 1988.
- Brozović, Dalibor, O Makarskom primorju kao jednom od središta jezičnohistorijske i dijalekatske konvergencije, *Makarski zbornik*, 1, Makarska, 1971., 381–405.
- Brozović, Dalibor, O rekonstrukciji predmigracionog mozaika hrvatsko-srpskih dijalekata, *Filologija*, 4, Zagreb, 1963., 45–55.
- Brozović, Dalibor, Štokavsko narječje, *Školski leksikon*, Jezik, Panorama, Zagreb, 1965., 265–273.
- Brozović, Dalibor, Suvremeno štokavsko narječje kao plod konvergentnoga jezičnoga razvoja, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 1, Zagreb, 1985., 59–71.
- Brozović, Dalibor, Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnoga prostora, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 8, Zadar, 1970., 5–30 + karte.
- Finka, Božidar, Čakavsko narječje, *Čakavska rič*, 1, Split, 1971., 11–71.
- Čilaš, Ankica, *Fonologija ikavskih štokavskih govora između rijeke Krke i Neretve*, 2002. (magistarski rad u rukopisu)
- Hraste, Mate, O prijelazu glasa -m u -n (-n < -m), *Filologija*, 6, Zagreb, 1970., 69–75.
- Hraste, Mate, O štokavskim govorima na Hvaru i Braču, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, I, Zagreb, 1951., 379–395.
- Ivić, Pavle, *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika, Uvod i Štokavsko narečje* u Pavle Ivić, *Celokupna dela*, ur. Dragomir Petrović, Beograd, 2001.
- Ivić, Pavle et al., *Fonološki opisi srpskohrvatskih / hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Sarajevo, 1981.
- Ivić, Pavle, Inventar fonemske problematike štokavskih govora, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, VII, Novi Sad, 1962–1963., 99–110.
- Junković, Zvonimir, 1973. Prilog za suvremenu čakavsku dijalektologiju, *Čakavska rič*, 1, Split, 1973., 7–38.
- Jutronic-Tihomirović, Dunja, Aspekti socijalne ili urbane dijalektologije, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadar, 24, 1985., 29–38.
- Kurtović Budja, Ivana, *Fonološki opis mjesnih govora čakavskih mjesta koja gravitiraju Zadru, Šibeniku i Splitu*, 2003. (magistarski rad u rukopisu)
- Kurtović, Ivana i Šimunović, Petar, Fonološki sustav govora Krilo Jesenica, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 25, Zagreb, 1999., 155–169.
- Kurtović, Ivana i Šimunović, Petar, Fonološki sustav govora Kaštel Kambelovca, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 26, Zagreb, 2001., 83–98.

- Lisac, Josip, Štokavski i torlački idiomi Hrvata, M. Lončarić ur., *Hrvatski jezik*, Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, Opole, 1998., 195–204.
- Lisac, Josip, Dijalekatne značajke dubrovačkog područja, *Dubrovnik*, 3, Dubrovnik, 2001., 214–219.
- Lisac, Josip, *Hrvatska dijalektologija* 1., Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2003.
- Lisac, Josip, *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Matica hrvatska, Zagreb, 1996.
- Lukežić, Iva, Štokavsko narječje, *Radovi za slavensku filologiju*, 32, 1998., 117–135.
- Magner, Thomas F, Zapažanja o sadašnjem splitskom govoru, *Čakavska rič*, 6, br. 2, Split, 1976., 83–92.
- Menac, Mira, Neki štokavsko-čakavski govorni odnosi, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 1, Zagreb, 1985., 169–172.
- Mihaljević, Milan, *Slavenska poredbena gramatika, uvod i fonologija*, sveučilišna skripta, Zagreb, 2001.
- Moguš, Milan, *Čakavsko narječje – fonologija*, Zagreb, 1977.
- Pavlović-Stamenković, Zorka, Konsonantske sekvence u štokavskom dijalektu, *Prilozi proučavanju jezika*, IV, Novi Sad, 1968., 69–119.
- Peco, Asim, Ikavskočakavski govori zapadne Bosne, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, 1, Sarajevo, 1975., 1–264.
- Peco, Asim, *Ikavskoštokavski govori zapadne Hercegovine*, Djela ANUBiH, LXI, Odjeljenje društvenih nauka, 35, Sarajevo, 1986.
- Šimundić, Mate, *Govor Imotske krajine i Bekije*, Djela ANUBiH, 41, Odjeljenje društvenih nauka, 26, Sarajevo, 1971.
- Šimunović, Petar, Čakavština srednjodalmatinskih otoka, *Čakavska rič*, 1, Split, 1977., 5–65.
- Vulić, Sanja, “Govor otoka Drvenika”, *Zbornik otoka Drvenika*, Zagreb, 2000., 561–639.

LE CARATTERISTICHE CONSONANTICHE DELLE PARLATE STOCAVE E
CIACAWE TRA I FIUMI KRKA E NERETVA

R i a s s u n t o

Nell'articolo si presenta, in base a ricerche sul terreno di dieci parlate nuovo stocave icaviche e di quattro parlate ciacave meridionali tra i fiumi Krka e Neretva, lo stato delle consonanti: fricativa *f*, aspirata *x*, delle affricate, della *-l* e della *-m* finale e della *l* palatale.

Parole chiavi: *parlate nuovo stocave icaviche, parlate ciacave, consonanti*

CONSONANTAL FEATURES OF ŠTOKAVIAN AND ČAKAVIAN DIALECTS
SPOKEN IN THE REGION BETWEEN THE RIVERS KRKA AND NERETVA

S u m m a r y

Based on the field research of the ten Neo-štokavian ikavian dialects and four South-čakavian dialects spoken in the region between the rivers Krka and Neretva, the article focuses on the following consonants: fricative *f*, spirant *x*, affricates, alveolars *-l* and *-m* and palatal *l*.

Key words: *čakavian dialect, štokavian dialect, consonants*

Podaci o autoricama:

dr. sc. Ankica Čilaš Šimpraga, viša asistentica
projekt: Onomastička i etimologijska istraživanja hrvatskoga jezika
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10 000 Zagreb
telefon: 01/3783-847
acilas@ihjj.hr
kućna adresa: Dankovečka 1, 10 000 Zagreb

mr. sc. Ivana Kurtović Budja, asistentica
projekt: Hrvatski jezični atlas
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10 000 Zagreb
ikurtov@ihjj.hr
kućna adresa: Grada Chicaga 19, 10 000 Zagreb